

TURLI TIKUV-TRIKOTAJ MASHINALARIDA MAHSULOTLARNI TIKISHGA SARFLANADIGAN VAQT ME'YORINI O'RGANISH

С. Р. Маматкулова

*Farg'ona politexnika instituti, "Yengil sanoat buyumlari texnologiyasi" kafedrası
tayanch doktoranti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yengil sanoat korxonalaridada mavjud bo'lgan vaqt meyorlari va asosiy turgan vazifalar, uskunalar, ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish va yangi oqim liniyalarini qurish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bo'yicha ish ko'rilgan.*

Abstract: *his article deals with time standards and main tasks, equipment, production volume increase and construction of new flow lines and production efficiency improvement in light industrial enterprises.*

Kalit so'zlar: *trikotaj, nafas olish qobiliyati, gigroskopiklik, issiqlik uzatish, fiziologik sharoitlar, funktsional trikotaj matolar, kaput, kamuflyaj.*

Key words: *knitwear, breathability, hygroscopicity, heat transfer, physiological conditions, functional knitted fabrics, hood, camouflage.*

O'zbekiston davlati mustaqillikka erishishdan oldin (sobiq ittifoq davrida), tikuvchilik ishlab chiqarish korxonalarida ishchining razryadi va foydalanayotgan asbob uskunasiga qarab, kiyim tikish texnologik jarayoni sarf vaqti me'yori bo'yicha I.A.Kulikova, A.I.Nazarova, Ye.M.Matuzova, T.N.Reut, I.G.Nikitina va V.A.Shishova kabi Rossiyalik olimlar ilmiy tadqiqot izlanishlarini olib borganliklari ma'lum.

Lekin, zamonaviy, kam operatsiyali tikuv mashina va jihozlarini qo'llab turli assortimentlarning tikish texnologik jarayoni sarf vaqti me'yorini aniqlash bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilganligi haqida deyarli ma'lumotlar yo'q.

Yuqoridagi dolzarb muammolardan kelib chiqib vazifasiga ko'ra turli zamonaviy tikuv-trikotaj mashinalarida mahsulotlarni tikishga sarflanadigan vaqt me'yorini ishlab chiqish zarurdir.

1957 yili tikuvchilik markaziy ilmiy-tadqiqot instituti SNIISHP (Syentralniy nauchno-issledovatel'skiy institut shveyroy promishlennosti) tomonidan "Kattalar ust kiyimini ishlab chiqarish va uni kiyish" jarayonidagi ko'rsatmalar bo'yicha sarf vaqt me'yori ishlab chiqildi.

Keyingi yillarda tikuvchilik ishlab chiqarish korxonalari texnik darajasi va imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda turli xildagi assortimentlar sarf vaqt me'yorini tavsiya etildi.

Quyidagi 1.1-jadvalda 1988 yil ishlab chiqarish jarayonida kiyimni biriktirish bo'yicha mehnat unumdorligini taqqoslash jadvali berilgan [10, 11, 12].

1.1-jadval

Kiyimni biriktirish bo'yicha mehnat unumdorligini taqqoslash

Bajariladigan ishlar nomi	Ishning turi	Qishki ustki kiyim			Mavsumiy ustki kiyim			Foydalanilgan jihoz
		Umumiy sarf vaqti (minut)	Takrorlanish (%)	% hisobi bilan sarf vaqti	Umumiy sarf vaqti (minut)	Takrorlanish (%)	% hisobi bilan sarf vaqti	
Kiyim barcha detallarini tekshirish	Ch	,54	00	,54	,54	00	,54	1 -
Tahlamani ko'klash (5%)	N /M	,28		,06	,28		,06	0 2222 klass tikuv mashinasi
Old bo'lak bilan yaxlit bichilgan va alohida bichilgan bort qotirmalarini biriktirish	N	,08	5	,27	,08	0	,43	0 1022 tikuv mashinasi
Ort bo'lak o'rta qirqimini qo'lda biriktirish	Ch	,7	7,5	,65	,7	7,5	,65	0 Qaychi, igma, ip
Ort bo'lak o'rta qirqimini tikuv mashinasida biriktirish	N /M	,22	2,5	,17	,22	2,5	,17	1 2222 klass tikuv mashinasi
Kiyim etagini ichkariga bukib tikish	N /M	,41	00	,41	,41	00	,41	2 2222 klass tikuv mashinasi

1.1-jadvalda erkaklar va ayollar ustki kiyimlarini (qishki va mavsumiy) tikishda sarflanadigan umumiy vaqtlar (minutda) 3 va 6 ustunchalarda ko'rsatilgan. Undan xulosa qilish mumkinki, mazkur sarf vaqt me'yori universal ya'ni bitta baxyaqator yurituvchi 1022 va 2222 klass tikuv mashinasida bajariladigan ishlar uchun ishlab chiqilgan.

Hozirgi vaqtda tikuvchilik sanoatida kiyimni modellash bosqichida ham qo'l mehnatining salmog'i katta bo'lib, bu mehnat unumdorligini o'sishini sekinlashtiradi. Shuning uchun, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalashtirish borasida ko'pgina ishlar amalga

oshirilmoqda. Bular tezyurar tikuv mashina va yarim avtomatlari, namlab isitib ishlash jihozlaridan iborat.

Hozirgi vaqtda respublikamiz sanoat korxonalari oldida turgan asosiy vazifalardan biri: uskunalarni zamonaviylashtirish, yuqori sifatli, chiroyli kiyimlarni ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish, tezda moslashuvchi yangi oqim liniyalarini qurish, tikuvchilik tarmog'ini jadal rivojlantirish hisobiga ishlab chiqarish samaradorligini oshirishdan iborat.

Bu vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish uchun korxonalarni qayta qurish, ishlab chiqarishni kompleks mexanizatsiyalashtirish va avtomatlashtirish, texnologiyani takomillashtirish talab qilinadi.

Yangi, kam operatsiyali texnologiyalar yaratish tikuvchilik mahsulotlariga ishlov berishni takomillashtirishdagi istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Kiyim detallariga va uzellarining konstruksiyasida choklarni iloji boricha kamaytirish, namlab isitib ishlov berish, uskunalarni vibromaniken singari bir jarayonli turlarida materiallarga ularning termoplastik xususiyati hisobiga shakl berish, biriktirish va bezash jarayonlarini birlashtirish, yelim materiallardan keng foydalanish va hokazolar ana shunday kam operatsiyali texnologiyalarga kiradi.

Yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish bilan bir qatorda zamonaviy tikuv mashinalarida vaqt sarfi me'yori ishlab chiqish tikuvchilik ishlab chiqarish korxonalarining oldidagi dolzarb muammolardan biridir.

Mehnat sarf vaqti me'yori-bu ishlab chiqarilayotgan mahsulotning normasi (me'yori) yoki tikish jarayonidagi har bir operatsiyaga ketadigan vaqt sarf normasini nazariy asoslashdan iborat.

Bitta mahsulotni ishlab chiqarish vaqt me'yoriga quyidagilar kiradi:

- 1) Mahsulot ishlab chiqarishdagi texnologik jarayon vaqt sarf me'yorini ishlab chiqish;
- 2) Mahsulotga ishlov berish usulini tahlil qilish: kiyim shaklini rasional bo'linishini loyihalash, ish joyini tashkillashtirish va ishlab chiqarish mehnat unumdorligini oshirish;
- 3) Tikish jarayonida tajriba olib borishni o'rganish;
- 4) Ishlab chiqarish tajriba sinov natijalarini olish;
- 5) Sinov natijalarini ishlab chiqarishga joriy etish;
- 6) Sinov natijalari bo'yicha sarf vaqt me'yorini tahlil qilish.

Tikuvchilik korxonalarining texnologik jarayonlari mahsulot ishlab chiqarishning barcha jarayonlarini o'z ichiga oladi va mehnat unumdorligini 85-90% ni tashkil qiladi.

Xulosa: Yuqorida keltirilgan jadvallardan xulosa qilib shuni ta'kidlash joizki, Rossiyalik olimlar tomonidan tikish jarayonidagi o'rtacha sarf vaqt me'yori maishiy xizmat uyining tikuvchi va yakka tartibdagi (uy sharoitida ishlaydigan) chevarlar shuningdek, bichuvchilari uchun ishlab chiqilgan bo'lib, unda qo'llanilgan tikuv mashina jihozlarining markasi va nomi keltirilmagan. Keyingi yillarda tikuvchilik ishlab chiqarish korxonalari texnik darajasi va imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda turli xildagi assortimentlar sarf vaqt me'yorini tavsiya etildi.

Fan-texnika va ijtimoiy ishlab chikarishdagi o'zgarishlar, yangilanish davri texnika va texnologiyalarni yangi avlodini joriy etish, iqtisodiyotning yangi asosini yaratishdek murakkab sharoitda bormoqda. Bunday o'zgarishlar albatta, soha mutaxassisini bilim darajasini keng qamrovli, mukammal ayni paytda aniq mutaxassislikni egallashga qaratilgan bo'lishini taqozo etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Raxmatovna.M.S.(2022). Analysis of women's clothes sewing-a study to develop a norm of time spent on the technological process of knitting production. International Journal of Advance Scientific Research.2(03).16-21.
2. Raxmatovna.M.S.(2022). Research on the development of norms of time spend on the technological process of sewing and knitting production; basic raw materials, their composition and properties. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 3(03), 28-32. ISSN:2776-0987, Volume3, Issue5, May, 2022.7
3. Raxmatovna.M.S.(2021). The description of perspective fashion trends in men's clothing. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 2(10), 15-20.
4. Mamatqulova.S., & Tadjikuziyev R.(2020). Метод оцінки рівня кваліфікації ремонтних робітників підприємства автомобільного обслуговування. Мистецтво Наукової Думки, (10), 41-44.
5. Nizamova, B. B., & Mamatqulova, S. R. (2021). Analysis of the Range Of Modern Women's Coats. The American Journal of Engineering and Technology, 3(9), 18-23.
6. Tursunova, X.Sh., Mamatqulova Saida Rahmatovna. (2020). Ayollar paltosi uchun gazlamalar taxlili. 3 rd international congress of the human and social science researches (itobiad).
7. Ulugboboyeva, M. M. (2021). Creation of new modern clothes from national fabrics. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 2(11), 63-68.
8. Maripdjanovna, U. B. M., & Valiyevich, X. J. (2021). Research and analysis of physical and mechanical properties of the national fabric-adras. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 2(12), 77-88.
9. Maripdjanovna, U. B. M., & Xilola, T. (2022). Problems of automation of technological processes of sewing manufacturing. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(1), 550-553.
10. Ulug'boboyeva M. Development of the Concept of a Collection of Dresses from Khonatlas Fabric // Eurasian Journal of Engineering and Technology. – 2022. – T. 10. – C. 121-124.
11. Samiyevna, T. S., & Raxmatovna, M. S. (2022). The importance of creating embroidery patterns from the methods of artistic decoration in the light industry. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 3(5), 1-10.

12. Tursumatova, S. (2022). Selection of sewing machines and establishment of manufactured assortments. *American Journal of Applied Science and Technology*, 2(06), 42-46.
13. Sodiqovna A. M., Abduqodirovna B. R. N. NOTIPAVIY QOMATLI AYYOLLARNING O'LCHAMLARI VA TANA TURLARINING FARQLANISHI //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. А3. – С. 284-288.
14. Sodiqovna, A. M. (2022). Notipaviy qomatli ayollarga reglan bichimli yeng turlarini avfzalligi. *PEDAGOGS jurnali*, 13(1), 130-133.
15. Sodiqovna, A. M., Abdurashidovna, E. R., & Uktamovna, A. D. (2021). Study of female abnormal body types and analysis. *Journal INX-A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 333-335
16. Yusupova, D., & Butayeva, N. (2022). KATTA YOSHDAGI AYOLLAR UCHUN KIYIM ASSORTIMENTIGA ISTE'MOLCHILARNING EXTIYOJLARINI O 'RGANISH. *Science and innovation*, 1(A7), 496-500.
17. Sovridinova, M. H., & Yusupova, D. U. (2021). KATTA YOSHDAGI AYOLLAR KIYIMLARIGA BO'LGAN TALABLARNI ANIQLASH. *Евразийский журнал академических исследований*, 1(9), 675-679.
18. Yusupova, D. U., & Sovridinova, M. X. (2020, November). O 'ZBEKISTONDA KEKSAYGAN AYOLLAR UCHUN KIYIM-KECHAK DIZAYNIDAGI HOZIRGI DAVLAT VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI. In *Archive of Conferences* (Vol. 9, No. 1, pp. 190-192).
19. Samievna, T. S., Mirkomilovna, R. M., & Obidovich, K. V. (2021). The professional pedagogical activity in modern education. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(9), 275-277.
20. Maxmudjon, T., & Abdurakhimova, M. (2022). THE METHODS OF WELDING DETAILS OF SEWING ITEMS FROM THERMOPLASTIC MATERIALS. *International Journal of Advance Scientific Research*, 2(12), 125-132.
21. Xoshimova, M. X. Q., & Tursunuva, X. S. Q. (2021). Kombinatsiyalashgan yangli ayollar paltosining konstruktiv shakllari tahlili. *Scientific progress*, 2(8), 622-626.
22. Xoshimova, M. X. Q., & Yuldasheva, D. B. Q. (2021). IPAK MATOLARINING TURLARI VA ULARNING TAHLILI. *Scientific progress*, 2(8), 627-633.
23. Muhammadrasulov, S. X., Xoshimova, M. X., & Mominov, B. B. (2023). STUDY OF PHYSICAL AND MECHANICAL PROPERTIES OF SILK FABRICS AND THEIR ANALYSIS. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(3), 28-34.
24. Рустамова, М. Ф. К., & Рустамов, М. А. У. (2022). Изготовление современных искусственных нитей для пошива одежды на производстве АО «Ферганаазот». *Science and Education*, 3(5), 584-590.
25. Jaxongirovna, X. D. (2022). ZAMONAVIY KIYIM TIKISHDA TRANSFORMATSIYA USLUBLARINING O 'RNI. *Uzbek Scholar Journal*, 7, 112-117.

26. Tursumatova, S., Tursunov, D., & Isroilova, N. (2023). Research on the Production of Special Clothing for Car Repair Workers, Taking into Account Human Ergonomic Characteristics. *Eurasian Research Bulletin*, 17, 204-209.
27. Kh, Q. D., Nigmatova, F. U., Yusupova, D., & Sovriddinova, M. (2021). Muslim Clothing As A Sign Of A Separate Subculture Of Older Women. *The American Journal of Engineering and Technology*, 3(05), 56-64.
28. Рахмонова, М. М., & Урмонова, Н. К. (2021). Основные Требования, История И Факты О Детской Одежде. *Central Asian Journal Of Arts And Design*, 2(12), 74-78.
29. Рахманова М. М., Анорбоев А. МОДА САНОАТИ ВА УНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 7. – С. 555-556.
30. Davronbek, T. (2023). CLO3D YORDAMIDA AYOLLAR QOMATLARINI HAMDA UNDA KIYIM O 'RNASHUVINI TAHLIL QILISH ORQALI KIYIM DIZAYNINI ISHLAB CHIQISH. *Scientific Impulse*, 1(8), 599-603.
31. Odinabonu, R. (2022). PALTOBOP QALIN GAZLAMALARNING SUV SHIMISH XOSSALARINING TAHLILI. *Scientific Impulse*, 1(4), 1626-1630.
32. Валиев, Г. Н. (2018). Аналитическая зависимость распределения давления крестовой намотки на ее основание вдоль оси паковки при сложных формах намотки и методика ее определения. *Известия высших учебных заведений. Технология текстильной промышленности*, (3), 106-113.
33. Мирзахонов, М., & Валиев, Г. Н. (2020). Разработка новой структуры платьено-костюмной ткани из натурального шелка Development of a new structure of dress-costume fabrik made of natural silk. In *Сборник научных трудов Международной научной конференции, посвященной* (pp. 261-264).
34. Хомидов, В. О., Валиев, Г. Н., & Турдиев, М. (2018). Устройство для испытания натяжных приборов текстильных машин. In *Дизайн, технологии и инновации в текстильной и легкой промышленности (ИННОВАЦИИ-2018)* (pp. 89-92).
35. Hamidullo o'g'li T. H., Kamolovich B. E. IMKONIYATI CHEKLANGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI //Scientific Impulse. – 2023. – Т. 1. – №. 7. – С. 648-653.
36. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. *Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers*, 15(3), 49-57.
37. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. *Universum: технические науки*, (8-1 (77)), 27-29.
38. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(5), 990-993.
39. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. *Scientific Impulse*, 1(2), 535-537

40. Валиев, Г. Н. (2016). Пространственное распределение угла подъёма витка намотки мотальной паковки. In *Дизайн, технологии и инновации в текстильной и легкой промышленности (Инновации-2016)* (pp. 36-40).
41. Abdusattorovna, M. G., & Qosimjonovna, U. N. (2020). Product-an object of artistic thinking. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(11), 1172-1176.
42. Abdusattorovna, M. G., & Qosimjonovna, U. N. (2021). Retro style in modeling women's clothing. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 372-376.
43. Maxmudjon, T., Abdusattorovna, M. G., & Qosimjonovna, U. N. (2021). The Relationships between Constructive and Technological Solutions in the Creation of Clothes. *Central asian journal of arts and design*, 2(11), 55-59.
44. Maxmudjon, T., Abdusattorovna, M. G., & Qosimjonovna, U. N. (2021). The Relationships between Constructive and Technological Solutions in the Creation of Clothes. *Central asian journal of arts and design*, 2(11), 55-59..
45. Abdullaev, M. M. (2022). Features of calculating the consumption of raw materials in the production of terry fabrics on rapier LOOMS. *International Journal of Advance Scientific Research*, 2(07), 1-9.
46. Абдуллаев, М. М. (2022). ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ШИРИНЫ И ДЛИНЫ ШТУЧНЫХ МАХРОВЫХ ИЗДЕЛИЙ. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 9, 132-136.
47. Орипов, Ж. И., & Валиев, Г. Н. (2020). Исследование качественных характеристик шёлка-сырца механического и автоматического кокономотания. *Физика волокнистых материалов: структура, свойства, наукоемкие технологии и материалы (SMARTEX)*, (1), 84-87.
48. Валиев, Г. Н., Орипов, Ж. И. О., & Турдиев, М. (2020). Новая технология подготовки нитей основы к ткачеству при выработке тканей крепдешин. In *Сборник научных трудов Международной научной конференции, посвященной 110-летию со дня рождения профессора АГ Севостьянова* (pp. 147-151).
49. Орипов, Ж. И. О., Валиев, Г. Н., & Турдиев, М. (2021). Исследование влияния способа производства шёлка-сырца на его качественные характеристики. In *Сборник научных трудов Международной научной конференции, посвященной 150-летию со дня рождения профессора НА Васильева* (pp. 63-67).
50. Валиев, Г. Н., Орипов, Ж. И., & Турдиев, М. (2019). Улучшение качества намотки креповых нитей на крутильных машинах. *Актуальная наука*, (11), 9-12.
51. Nozimjonovna, O. I. (2022). Constructive analysis of modern circular needle knitting machines. *American Journal of Applied Science and Technology*, 2(06), 75-79
52. Nozimjonovna, O. I., Madaminovich, K. K., Umarjanovna, R. S., & Maqsud o'g, E. M. M. (2022). ANALYSIS OF PHYSICOMECHANICAL PARAMETERS OF NEW PATTERNED KNITTED FABRICS OBTAINED ON KNITTING MACHINES WITH TWO CIRCULAR NEEDLES. *International Journal of Advance Scientific Research*, 2(09), 1-9.